

УДК 376 – 056.263 : [373. 2016 : 811. 161. 2'221. 2'233]

**ФОРМУВАННЯ
ЖЕСТОМОВНОЇ-КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНЦІЇ – ВІД РОЗУМІННЯ ДО ЗАСТОСУВАННЯ**

Світлана Кульбіда,

Інститут спеціальної педагогіки НАПН України

Анотації

У статті проаналізовано науково-теоретичні погляди щодо усвідомлення понятійного поля жестомовної комунікативної компетенції. З'ясовано суть й особливості її формування у розробленому програмному забезпеченні двомовного навчання глухих учнів.

Ключові слова: жестова мова, жестомовна комунікативна компетенція, глухі учні, мовлення, культура, спілкування, мовна особистість.

**ФОРМИРОВАНИЕ
ЖЕСТОЯЗЫКОВОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ –
ОТ ПОНИМАНИЯ К ПРИМЕНЕНИЮ**

В статье проанализированы научно-теоретические взгляды по проблеме понятийного поля жестовой коммуникативной компетенции. Определена роль и особенности ее формирования в разработанном программном обеспечении двуязычного обучения глухих учеников.

Ключевые слова: жестовый язык, жестоязыковая коммуникативная компетенция, глухие ученики, речь, культура, общение, языковая личность.

Forming the sign language communicative competence - from understanding to using

The paper analyzes the scientific and theoretical views of the understanding the conceptual aspect of sign language communicative competence. The article ascertains

the essence and peculiarities of its formation in the developed and presented models of bilingual education for deaf students.

Keywords: sign language, sign language communicative competence, deaf pupils, speech, culture, communication, linguistic personality

Нинішня стратегічна спрямованість України на європейську спільноту, прагнення якнайбільше наблизити умови і стандарти нашого життя до загальноєвропейських відображаються в змінах, які відбулися і відбуваються не лише у загальносвітовому масштабі, а й на теренах окремих держав.

Відмітимо, що серед сучасних європейських стратегічних документів в галузі навчання мов особливої значущості набувають такі: «Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: навчання, викладання і оцінювання», «Європейські стандарти». Змістовий компонент їх стосується в тому числі і на налаштування спрямованості сучасних освітніх закладів для нечуючих на формування мовної особистості глухої людини (точно так, як і чуючої) як чіткого механізму освітньої політики в межах соціокультурної концепції розуміння глухоти [4, 6].

Сучасне розуміння мовної особистості як «незалежного користувача», запропоноване Радою Європи, має на увазі певний достатній рівень, коли учень оволодіває комплексом знань, умінь та навичок, що в сукупності дають можливість адекватно реагувати в нескладних соціально-комунікативних ситуаціях. Зокрема:

а) основних знань про систему мови і навичок адекватного оперування мовними засобами під час спілкування;

б) комунікативних умінь, що забезпечують здатність розуміти (рецептивний рівень) і породжувати (продуктивний рівень) висловлювання відповідно до певної сфери (теми, ситуації) спілкування, мовленнєвого

завдання, комунікативного наміру, а також з урахуванням соціокультурних особливостей осіб, мова яких вивчається.

Мета статті – розкрити авторське бачення концептуальних засад щодо розробки моделей формування жестомовної комунікативної компетенції (ЖКК) мовної особистості глухого учня у процесі двомовного навчання загальноосвітньої спеціальної школи.

Відповідно до мети визначаємо головні завдання:

- обґрунтувати науково-теоретичні погляди (загальних і спеціальних),;
- з'ясуванні суті й особливостей формування ЖКК у представлених рівнях моделей за роками навчання вивчення української жестової мови.

Огляд літератури. Проблема компетентностей багатогранна, тому доцільність упровадження, ефективність і результативність процесу передбачають ретельне і всебічне дослідження різних її аспектів:

- ✓ суті, переваг, структури й ієрархії компетентностей (Бібік Н., Єрмаков І., Зимня І., Клепко С., Краєвський В., Равен Дж., Родигіна І., Савченко О., Селевко Г., Хуторський А., Шишов С. та ін.),

- ✓ досвіду економічно розвинених країн світу і сучасний стан запровадження компетентнісного підходу в Україні (Локшина О., Овчарук О., Пометун О.),

- ✓ компетентнісний підхід у сучасній середній загальноосвітній (Вашуленко М., Голуб Н., Гудзик І., Мамчур Л., Пентилюк М., Петровська Л., Савченко О., Побірченко Н., Шелехова Г. та ін.),

- ✓ формування ключових, предметних і професійних компетентностей (Бондар С., Загороднова В., Зеєр Е., Климова К., Мамчур Л., Ніщета В. та ін.).

Результати цих та інших досліджень сприяють формуванню надійних підвалин для компетентнісного навчання в сучасній загальноосвітній школі.

Очевидно, що освітні завдання ХХ століття – готувати маленького українця – не відповідають потребам сучасного суспільства і людини в ньому. Головною функцією школи як соціальної інституції віднині є «підготовка молоді до життя у світі, який перестав бути стабільним і визначеним [5, с. 5]». Реалізувати цю функцію покликаний компетентнісний підхід до навчання.

Рада Європи висунула та активно підтримує концепцію європейської освіти, що заснована на ідеї «спільного європейського дому». Провідною ідеєю запропонованого є наступне положення, що Європа – це спільнота, що має спільні духовні витoki і цінності. І, відповідно, європейський світогляд має базуватися на знаннях європейської спадщини, спільного історичного шляху, який нараховує час двох тисячоліть. Провідним інструментом об'єднання визнано мову. Стосовно загальних підходів до проблеми мови в Європі, стратегічним спрямуванням мовної політики на континенті є мультилінгвальність з перспективою оволодіння кожним європейцем трьома і більше мовами. У цих умовах педагог рідної чи другої мови стає одним із найнеобхідніших, а дисципліна «рідна мова» – у всіх типах навчальних закладів – однією із пріоритетних [2, с. 18].

Серед проектів ХХІ століття для українських педагогів, в тому числі і в сфері спеціальної освіти, є такі як: «Допомога новим країнам – членам ЄС в оновленні освіти», «Освіта для демократичного суспільства» та ін. 2001 рік було проголошено Європейським роком мови. Аналіз матеріалів міжнародних наукових конференцій, наукових розробок у галузі методики викладання різних мов, нормативних документів з освіти доводить необхідність для фахівця якісне володіння мовами, що розглядається як спосіб життя в діалозі культур, спільнот, мов і релігій, а також як основа можливостей критичного розгляду інформації, що надається засобами масової інформації, Інтернетом [4, 6, 7].

Метою освіти визнано не стільки знання мови, а стільки вміння нею користуватися. У проектів «Вивчення мов для європейського громадянства»

подано науково обґрунтовану шкалу професійного володіння мовою: рівень перший – рівень виживання, рівень другий – допороговий, рівень третій – порогів, рівень четвертий – верхній проміжний, рівень п'ятий – просунутий.

Для прикладу, новий національний стандарт вивчення англійської мови у країнах Євросоюзу заснований на таких ключових поняттях, як спілкування (Communication), культура (Culture), мотивація (Motivation) та інтерактивність (Advanced). Провідною метою навчання мови на «пороговому» рівні визнають формування комунікативної компетенції.

Ключовим поняттям концепції вивчення двох мов у європейських країнах є «поріг комунікації», а методичними орієнтирами – правильне застосування моделей застосування ЖКК. Вивчення рідної та другої мов, таким чином, виходить за межі спеціальної педагогіки і набуває важливого суспільного значення.

Йдеться про переорієнтацію на оволодіння живою мовою з оволодіння граматичними структурами. Одна зі складових комунікативної компетенції, але жодним чином не останньою за значущістю є соціальна компетенція. Вона передбачає готовність і бажання взаємодіяти з іншими, впевненість у собі, а також уміння поставити себе на місце іншого і здатність впоратися із ситуацією, що склалася.

Зауважимо, що зазначений підхід до двомовного навчання знайшов відбиття і в сучасному методі навчання – комунікативно-діяльнісному, що визначає навчання рідної мови за допомогою усвідомлених зразків мовлення і ґрунтується на таких ключових поняттях, як «спілкування», «культура», «мотивація», «інтерактивність». Провідних характеристик цього методу належать наступні:

- адекватність до реального спілкування;
- пріоритет мовленнєвої діяльності у взаємозв'язку всіх її видів;

- застосування активних форм спілкування (бесід, диспутів, конференцій, круглих столів, обговорень, роботи в парах тощо), що дають можливість висловитися, виразити свої думки в діалозі чи монологі;
- синхронність, послідовність.

Таким чином, розглядаючи навчання в такому плані, слід відзначити, що навчати мови – це значить не тільки давати знання про мову, а й навчити користуватися мовою як засобом спілкування, критично мислити, отримувати інформацію з усіх доступних джерел, оцінювати її, розуміти співрозмовника, формулювати власні думки. Враховуючи ці провідні види діяльності, вчитель не має перетворювати урок на «урок про мову», а створювати мовленнєві ситуації для тренінгу у спілкуванні, конкретно й позитивно коментувати оцінки, створювати ситуації успіху для кожного, хто навчається, розвивати позитивне ставлення до мови.

Зокрема, за умов комунікативно-діяльнісного підходу змінюється і роль вчителя: він не просто повідомляє знання, але й організовує пізнавальну діяльність учнів, створює умови для висловлення власної думки, ставлення до матеріалу, що вивчається, співставляючи його з реальним життям.

Отже, формування комунікативної компетенції глухих учнів і на основі її комунікативно компетентності майбутнього вчителя жестової мови є провідною складовою професійною підготовки вчителя-європейця XXI ст. за умов комунікативно-діяльнісного підходу.

Важливе місце у розумінні зазначеного належить історичній події в галузі сурдопедагогіки – зміні статусу УЖМ на законодавчому рівні (Закон про соціальну захищеність інвалідів в Україні, підзаконних актів) та похідних від цього: введення предмета «УЖМ» у навчально-виховний процес для глухих та слабочуючих (інваріантна та варіативна складова), перегляд традиційних програм з вивчення різних дисциплін на предмет двомовності.

У центрі навчального процесу української жестової мови на всіх етапах (починаючи з дитячого садка й закінчуючи 12 класом) є мовна особистість – глуха людина, яка знає мову, володіє багатством її виражальних засобів, продукує мовлення в різних життєвих ситуаціях, шанує, любить і дбає про її збереження та розвиток.

В українській сурдодидактиці проблема мовної особистості виникла на концептуальному рівні як наслідок розуміння і продовження традицій світової та європейської школи розуміння глухоти (концепції: жестової мови в Україні (2010), білінгвального навчання (2011) С. Кульбіда, І. Чепчина, Н. Адамюк, Н. Іванюшева, Н. Зборовська, О. Дробот та ін.), а далі почала досліджуватися вченими-лінгводидактами і поступово реалізовуватися у практиці вчителів УЖМ: Н. Адамюк (2013), Н. Зборовська (2016), А. Лук'янова, В. Муць, М. Курзіна, О. Білянова, Л. Лещенко, Д. Федорченко та ін. розвивають ідеї формування мовної особистості глухого учня як носії мови у практичних наробках.

Особистісний підхід передбачає послідовне ставлення педагога до глухого учня як до особистості, самосвідомого відповідального суб'єкта власного мовного, мовленнєвого розвитку та суб'єкта виховної взаємодії. Способи репрезентації навчальної теорії, добір різних видів навчального матеріалу, вибір методів, прийомів представлених моделей ЖКК відбувається крізь призму мовної особистості глухого учня – його потреб, мотивів, інтелекту, здібностей, мови навчання, яка є мовою інформації тощо.

Мовна особистість – мовець, який забезпечує розширення функцій мови, творення україномовного середовища в усіх сферах суспільного життя, виявляє природне бажання повернутися у повсякденному спілкуванні до рідної мови, до відродження культури, традицій народу, до вироблення зразків висококультурного інтелектуального спілкування мовою.

Актуальність окресленої проблеми обумовлена потребою входження України в європейський освітній простір і зобов'язанням реагувати на нові виклики часу. Один із напрямів модернізації освіти – осучаснення змісту традиційних навчальних програм, а також форм, методів і результатів навчання – зумовлений розвитком наук, громадським впливом і суспільними змінами. В економічно розвинених країнах школа є одним із численних інститутів соціалізації, адже динамічний, бурхливий розвиток, що спричиняє кардинальні зміни, сприяє постановці інших завдань освіти [3, 5, 7].

Двомовна програма авторська програма Адамюк Н. є комплексною, системною, послідовною і багатогранною [1]. Її змістове наповнення забезпечується багатим середовищем спілкування, яке покращує вивчення рідної мови глухих – УЖМ, як основи для свідомого опанування і використання другої мови – словесної.

Запропонований підхід на основі двомовного навчання українською жестовою) українською мовами базується на обов'язковій передумові, що добре оволодіння українською жестовою мовою як першою полегшує оволодіння українською мовою. За такої умови і в такому двомовному середовищі надзвичайно важливо, щоб українська використовувалась лише для читання і написання; водночас українська жестова мова – це мова щоденного спілкування між учнями в класі, а також головна мова інформування. Ці дві мови необхідно відокремлювати і розрізняти за функціями з метою ефективнішого навчання, використовуючи розроблену програму. Обидві мови отримують рівний статус, а можливості їхнього використання деталізовано й чітко відображено максимальним чином по всіх роках навчання.

Важливо пам'ятати, що вивчення мови є активним процесом, який починається від самого народження і продовжується все життя. Мова засвоюється учнями на різних етапах зростання з різним успіхом. Причому знання накопичуються поступово. Учні закріплюють набуті мовленнєві

здібності і застосовують знання у нових і складніших контекстах з більш високим рівнем вимог. Помилки, хотіли б ми того чи ні, є невід'мною частиною процесу оволодіння мовою. Навчаючись, вони експериментуватимуть з новими мовленнєвими структурами і словниковим запасом, користуючись особистими потребами / репертуаром, і, застосовуючи їх у різноманітних контекстах, учні розвиватимуть професійні мовні навички.

Глухі діти глухих батьків оволодівають вагомим репертуаром жестових мовних навичок з самого народження, користуючись рідною своєю мовою. Для глухих дітей, чий батьки бігло володіють жестовою мовою, процес навчання зазвичай відбувається без труднощів і має успіх. Тому набуті навички мають максимальним чином застосовуватися у навчальному процесі, на основі запропонованої програми двомовного навчання. Відповідно, оволодіваючи новою мовою, учні поступово пристосовують набуті мовні навички в процесі вивчення своєї першої мови. Невпинний, паралельний розвиток двомовних навичок, або навичок володіння другою мовою, прискорюється завдяки методиці двомовного програмування [1].

Можливості для оволодіння лінгвістичним арсеналом знань і практичними навичками одночасно обох мов в цій програмі ретельно автором проаналізовано й детально висвітлено.

Не секрет, що існує достатня кількість глухих дітей чуючих батьків, які приходять до школи з малими знаннями жестової мови, або без навичок біглого українського жестового мовлення, - і майже зовсім не знають української мови [2, 3, 4]. Для таких дітей, навчання вільно розмовляти першою мовою є надзвичайно важливим. УЖМ, як і будь-яка національна жестова мова, є зручними і доступними серед природних тому, що вона є візуальною, асимільованою і не важка для розуміння, - українська ж мова застосовується в усній формі, і надзвичайно важко сприймається глухими дітьми раннього віку. Взагалі, доведено психолінгвістами, чим ефективніше дитина спілкується на

ЖМ, тим успішніше він/вона зможе оволодіти процесом читання і написання українською мовою.

Розвиток навичок спілкування є важливою передумовою ефективного навчання за вказівками двомовної програми. Розвиток навичок концентрування уваги, правильного висловлювання, читання, писання, спостереження і точноенняї передачі змісту необхідні для встановлення дружніх стосунків. Ці навички взаємопов'язані і взаємозалежні; добре володіння хоча б однією із цих навичок зміцнює і підтримує всі інші. Досконале володіння цими розмовними навичками зумовлює розумні мовленнєві реакції. Поступовість опанування мовним, мовленнєвим матеріалом націлений на розвиток мовних навичок у широкому обсязі і широкому контексті.

Інструктування другою мовою посилює комунікативний аспект, підкреслюючи важливість настанов. В двомовній програмі учні потребують допомоги, оскільки вони намагаються розуміти думки, ідеї і висловлювати почуття двома мовами. Точність висловлювання текстом або жестом, хоч і важлива для правдивої передачі інформації в процесі спілкування, все ж таки відіграє другорядну роль у комунікативному процесі. Аспект комунікативності вимагає зв'язку між точністю передачі інформації і ефективністю комунікації, але не вимагає строгих форм висловлювання і абсолютної точності.

Моделі ЖКК двомовного навчання забезпечуються багатим середовищем, надаючи цінні знання і виховуючи навички і звички, необхідні для становлення особистості громадянина світового масштабу. Моделі розроблені з метою підтримки інтелектуального, соціального, емоційного, творчого, лінгвістичного і культурного розвитку глухих учнів на основі програми двомовного навчання УЖМ і українською мовами.

Концепція Програми в запропонованих моделях представлена розгорнуто і гарантує оволодіння мовою, культурою і предметно-практичною базою.

Розглянемо детальніше концепцію моделей ЖКК у вигляді взаємозв'язку між всіма цими компонентами.

Модель складається із поступових рівнів необхідних знань, навичок і звичок у розрахунку на глухих учнів, які раніше (з дитячого садка) не володіли (частково володіли, були знайомі, були не знайомі) з українською жестовою мовою. Втім, учням, які вже знайомі з українською жестовою мовою, буде також корисно перевірити свої набуті знання, використовуючи матеріали структурних компонентів моделей ЖКК.

Рівні моделей ЖКК представляють навчання у вигляді просування розвитку знань, умінь, навичок на основі програмового матеріалу для глухих учнів різного віку, починаючи з підготовчого та закінчуючи 12-м класом. Поступове накопичення, збагачення навичками ЖКК якнайкраще відображає розумовий розвиток глухих учнів під час двомовного навчання. Результати гарантовані кожним ступенем поступового опанування ЖКК, вони представляють саме ті знання, навички і звички, якими учні повинні оволодіти наприкінці кожного ступеня. Результатами такого поступу є успішність оволодіння черговим ступенем і вміння поєднувати набуті знання, уміння, навички ЖКК із набутим досвідом ЖКК попередніх ступенів.

Моделі побудовані з урахуванням ключових аспектів спілкування, культури, мотивації, інтерактивності базового рівня опанування УЖМ.

Для прикладу аспект спілкування передбачає, що:

1. Учні користуватимуться поняттями УЖМ, висловлюючи свої враження, погляди, почуття, розповідаючи про власний досвід.

2. Учні користуватимуться УЖМ, висловлюючи свої враження, погляди, представляючи свою позицію й розуміння матеріалу, висловлюючи критичне ставлення до зверненого жестового мовлення інших.

3. Учні використовуватимуть УЖМ для спілкування у колективі, висловлення своїх критичних поглядів і позицій стосовно ідей та інформації.

4. Учні використовуватимуть УЖМ для самовираження, висловлення своїх точок зору й позицій для кращого взаєморозуміння, розвитку позитивних якостей у спілкуванні.

5. Учні спілкуватимуться УЖМ, висловлюватимуть на УМЖ свої погляди і позиції під час проведення святкових заходів/урочистих подій, які зміцнюють колектив, товариство.

6. Учні вивчатимуть УЖМ разом з українською на достатньому рівні і вживатимуть УЖМ компетентно і впевнено у різноманітних ситуаціях спілкування, а також для особистого задоволення й подальшого вивчення.

7. Учні отримають можливість ознайомитися із культурою заради особистого розвитку / отримання досвіду і задоволення, а також для того, щоб мати можливість брати участь в житті суспільства та вносити свій особистий вклад у незалежне і багатокультурне світове товариство.

Вивчення мови найкраще тоді, коли учні активно вживають мовлення, застосовуючи правила мови з цільовим призначенням. В класах з навчанням по двомовній програмі УЖМ й українською глухі учні мають можливість оволодіти цими двома мовами, виконуючи білінгвальні завдання (уточнення змісту, порівняння, зіставлення, переклад та ін.).

До уваги розроблена модель ЖКК базового рівня опанування УЖМ.

Перша модель формування в учнів ЖКК на основі спілкування в колективі рідною мовою, висловлюючи свої враження, погляди і позиції УЖМ.

Мета – навчитися правильно висловлювати думки, ідеї, почуття і розповідати про власний досвід.

1.1 Напрямок «Пізнаємо і досліджуємо»

	0	1	2	3
--	----------	----------	----------	----------

Наприкінці кожного навчального рівня учні здобудуть наступні навички ЖКК:

Висловлення ідей	1.	Вміння брати участь у низці заходів з метою отримання досвіду	Вміння розповідати про особистий досвід, тощо	Вміння проводити особисті спостереження і розповідати про	Вміння описувати особисті спостереження, свій досвід і
Аналіз ідей	2.	Вміння брати участь у низці заходів, вміння	Вміння брати участь у заходах і висловлювати	Вміння розпитувати друзів про ідеї, спостереження	Вміння робити аналіз ідей і спостережень інших осіб
Використання мовних форм	3.	Використання різноманітних форм	Використання різноманітних форм	Використання різноманітних форм	Вираження почуттів і розповідь про
Виконання завдань	5.	Участь групових заходах з	Участь в колективних заходах,	Прояв інтересу до спілкування	Розвиток індивідуальності /відчуття себе

		4	5	6
--	--	---	---	---

Показники ЖКК учнів наприкінці кожного навчального року:

Висловлення ідей	1.	Вміння описувати і розповідати про особисті спостереження і	Використання особистого досвіду для аналізу і висловлення особистої думки і	Вживання дослідницької лексики під час розповіді про
Аналіз ідей інших	2.	Дослідження взаємозв'язку між різноманітними концепціями, ідеями і відгуками	Дослідження точок зору інших для складання відгуку і особистої точки зору	Відбір ідей і фактів спостереження іншими для побудови особистої думки і позиції
Експеримент з мовленням	3.	Аналіз і експериментальне дослідження різноманітних форм висловлювання	Аналіз і експериментальне дослідження різноманітних форм висловлювання	Аналіз і експериментальне дослідження різноманітних форм висловлювання
Надання переваг	4.	Аналіз і пояснення причин переваг окремих видів жестомовної	Огляд збірки улюблених творів жестомовної писемності і текстів мас-медіа, і обмін думками з	Вміння дати оцінку улюблених жестомовних творів і текстів мас-медіа, і

		писемності і текстів мас-медіа	приводу творів, яким надана перевага	обговорити причини переваг певних творів
Назначати завдання	5.	Визначення тих областей знань мови, в яких вже досягнутий успіх	Визначення і обговорення стану Ваших знань мови, коли вам ще необхідно багато над собою працювати	Оцінка особистих знань мови; постановка індивідуальних завдань для закріплення матеріалу по вивченню і використанню мови

		7	8	9
--	--	---	---	---

**Отримані знання і навички ЖКК
наприкінці кожного навчального рівня:**

Висловлення	1.	Правильне вживання лексики під час обговорень і	Аналіз різноманітних ідей з метою правильної побудови висновків,	Критична оцінка і аналіз своїх точок зору і концепцій,
Аналіз ідей інших	2.	Порівняння особистих точок зору, переконань з точками зору і переконаннями інших осіб	Поєднання нових концепцій, точок зору і тлумачень з попередніми	Вміння позитивно оцінювати ідеї і точки зору інших під час аналізу і висловлювання особистих інтерпретацій і поглядів
Іментація мовлен	3.	Самовираження у різноманітних формах	Самовираження у різноманітних формах	Самовираження у різноманітних формах
Назначати завдання	5.	Оцінка правильних знань мови; похвала особистих досягнень з метою заохочення у подальшому до професійного володіння мовою та	Використання відповідних жестів під час обговорення особистих досягнень і набутих знань з мови та її використання	Самостійний аналіз вивчення мови і її використання, дотримання встановлених критеріїв навчання

		її використання		
--	--	-----------------	--	--

		10	11	12
--	--	----	----	----

Знання і навички ЖКК наприкінці кожного навчального рівня:

Висловлення	1.	Ознайомлення із специфічною лексикою під час	Підсумок і обговорення ідей, фактів спостережень	Висунення і обговорення гіпотез щодо фактів
Аналіз ідей	2.	Пошук інформації, що підтверджують поточні точки зору	Формулювання особистих поглядів і точок зору	Обговорення особистої точки зору і концепцій
Експеримент	3.	Знання різноманітних форм самовираження	Знання різних форм самовираження у поєднанні з компаративним аналізом	Вміння поєднувати різні форми самовираження
Надання переваг	4.	Дослідження різних текстів і жанрів різних письменників, артистів, розповідачів і продюсерів фільмів, які не є Вашими улюбленцями	Пояснення цінності відмінності текстів і жанрів у творчості письменників, артистів, розповідачів і продюсерів фільмів, які є Вашими улюбленими	Досвід використання різноманітних жанрів творчості і текстів конкретних письменників, артистів, розповідачів і продюсерів фільмів заради задоволення і розваги
Назначати завдання	5.	Демонстрація впевненості у своїх знаннях мови і використанні мови у різноманітних формальних і неформальних контекстах	Демонстрація самоконтролю, самоповаги і неупередженості у питаннях вивчення мови та її вживання	Демонстрація самоконтролю, самоповаги і неупередженості у питаннях вивчення мови і її вживання; розуміння себе носієм УЖМ

Таким чином, теоретичними засадами у формуванні ЖКК є важливе усвідомлення відмінностей традиційного (знаннєвого) і компетентнісного підходів, що, на нашу думку, полягають у таких суттєвих ознаках: формування мовної особистості глухого учня з відповідними проаналізованими компетенціями; зміст двомовного навчання формується від результатів ЖКК – знань, навичок, умінь; поєднання або відбір у моделях ЖКК педагогічних технологій, спрямованих на:

- а) показ і наслідування,
- б) пояснення і свідоме засвоєння,
- в) стимулювання самостійної комунікативної діяльності, в) організацію спільної мовленнєвої діяльності.

Моделі ЖКК відповідають основним положенням проекту «Вивчення мов для європейського громадянства» і врахування ключових понять (спілкування, культура, мотивація, інтерактивність).

Література.

1. Адам. Н. Б. Програми «УЖМ» та рекомендації до розподілу прогр. матеріалу для підг., 1 – 12 кл. спец. загальноосвітніх навч закладів для дітей глухих та зі зниженим слухом / Н. Б. Адам. – К. : Поліграфкнига, 2010. – 160 с.
2. Концепція білінгвального навчання осіб з порушеннями слуху / [С. В. Кульбіда, І. І. Чепчина, Н. Б. Адамюк, А. В. Замша, Н. А. Зборовська, Н. В. Іванюшева, О. М. Лещенко]. – К. : УТОГ, 2011. – 53 с. <http://search.ukr.net>
3. Кульбіда С. В. Жестова мова як знакова система / С. В. Кульбіда / Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі : наук.-метод. зб. – Вип. 10. – Київ: Науковий світ, 2009. – С.109 – 113. <http://lib.iitta.gov.ua/1979/1/KulbidaSL2009.4.pdf>
4. Кульбіда С. В. Концептуальні засади навчання нечуючих і використання жестової мови (на матеріалі зарубіжної теорії і практики) / С. В. Кульбіда // Жестова мова й сучасність. – 2008. – Вип. 3. – С. 26–53. – [Режим доступу : http://lib.iitta.gov.ua/1978/](http://lib.iitta.gov.ua/1978/)
5. Кульбіда С. В. Нове в законодавстві України щодо забезпечення прав глухих як лінгвістичної меншини / С. В. Кульбіда // Актуальні проблеми навчання і виховання людей з особливими потребами. – 2013. – № 10 (12). – С. 39–52. – [Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua](http://www.irbis-nbuv.gov.ua).
6. Кульбіда С.В. Теоретико-методичні засади використання жестової мови у навчанні нечуючих : монографія / С. В. Кульбіда. - К. : Поліпром, 2010. - 503 с.
7. Кульбіда С. В. Філософські підходи теоретико-методологічної бази спеціальної освіти: джерела розвитку нечуючої особистості / С. В. Кульбіда // Жестова мова й сучасність. – 2012. – Вип. 7. – С. 175–196. <http://lib.iitta.gov.ua/1983/>
8. Кульбіда С. В. До питання про принципи жестомовної комунікативної компетенції / С. Кульбіда. - Освіта осіб з особливими потребами : шляхи розбудови : зб. наук. праць : Вип. 6. – К.: АТОПОЛ, 2016. – С. 100 – 106.
9. Іванюшева Н.В., Кульбіда С.В. Особливості застосування двомовних програм як інструмент збереження мови лінгвістичної меншини : Освіта осіб з особливими потребами : шляхи розбудови : зб. наук. праць : Вип. 4. Частина 4. – Кіровоград, Імекс-ЛТД, 2013. – 25 -33. <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>
10. Марчук Т.Ф., Кульбіда С.В. Українська мова. 3 клас для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для глухих дітей / підручник. – К.: Інгунабула, 2016. – 144 с.
11. Позитиви двомовного навчання глухих // Фундаментальные и прикладные исследования в практиках ведущих научных школ. – 2015. – № 4(1); <URL: fund-issled-intern.esrae.ru/12-170>
13. Ткаченко К.О., Кульбіда С.В. Організаційно-методичні умови діяльності кабінету УЖМ у загальноосвітніх спеціальних закладах для нечуючих учнів : Освіта осіб з особливими потребами : шляхи розбудови : зб. наук. праць : Вип. 4. Частина 4. – Кіровоград, Імекс-ЛТД, 2013. – 72 - 84. [file:///C:/Users/vzsh2/Downloads/ooop_2013_4\(1\)_12.pdf](file:///C:/Users/vzsh2/Downloads/ooop_2013_4(1)_12.pdf)

14. Український жестівник для батьків. Жестівник. - НАПН України, Ін-т спец. педагогіки, Лаб. Жестової мови, Укр. т-во глухих. – К.: СПКТБ УТОГ, 2011. – 380 с.

15. Чепчина І.І., Кульбіда С.В. Концепція жестової мови в Україні (проект). Ірина Чепчина, С. Кульбіда.- Дефектологія. - № 3. – 2009. – С. 3 – 7.

16. Формування жестомовної комунікативної компетенції в контексті соціокультурного підходу. С.Кульбіда. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського нац. університету імені Івана Огієнка / за ред. О. В. Гаврилова, В. І. Співака. – Вип. XXI в двох частинах, частина 2. Серія: соціально-педагогічна. – Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2012. - С. 328 – 338. <http://fkspp.at.ua>

17. Kulbida, S. (2007). Mistse Zhestovoyi Movy u Shkoli dlia Osib iz Porushenniamy Slukhu [Role of signed language in the School for Individuals with Impaired hearing]. In V. I. Bondar and V. V. Zasenka (Eds.), Dydaktychni and socialno-psykholohichni aspekty korektsijnoi roboty u spetsialnij shkoli [Psychological issues of correctional work in a special school] (pp.82-84). Kyiv: Aktualna Osvita.